



TLAČOVÁ SPRÁVA

Názov výstavy: Ľan – rastlina mnohých podôb

Miesto výstavy: Podtatranské múzeum v Poprade, Vajanského 72/4, Poprad 058 01

Trvanie výstavy: 14. 9. 2023 - 03. 12. 2023

Výstava „Ľan - rastlina mnohých podôb“ je výstupom druhej etapy interdisciplinárneho projektu s názvom Rastlina mnohých podôb alebo tradično-netradičný pohľad na ľan. Prezentácia výsledkov vo forme výstavy má ambíciu predstaviť etnologický a botanický pohľad na ľan (odborne rod *Linum*). Konceptcia výstavy pozostáva z dvoch vzájomne sa prelínajúcich a dopĺňajúcich rovín, ktoré ponúkajú ucelený zážitok z poznávania tradičného života našich predkov a biologickej rozmanitosti rastlinnej ríše. Podstatná časť výstavy je výsledkom výberu predmetov z dlhodobej vlastnej akvizičnej a zbierkotvornej činnosti Podtatranského múzea v Poprade.

Verejnosť vníma ľan najmä na základe starej kultúrnej rastliny – ľanu siateho, ktorý sa na Slovensku pestuje ako textilná plodina a olejina. Ľan poznali už Slovania a patrí na území Slovenska k najstarším technickým plodinám. Aj keď bolo pestovanie ľanu rozšírené na celom území s jeho pestovaním a spracovaním sa stretávame hlavne v severných a východných oblastiach. V strediskách plátenníctva najmä na Spiši, Šariši a Orave bola jeho produkcia často vyššia ako spotreba, preto bol nespracovaný ľan a domáce ľanové plátno dôležité z pohľadu obchodu. Spiš bol jednou z najdôležitejších plátenníckych oblastí na Slovensku. Ján Olejník v knihe Ľud pod Tatrami uvádza, že najkvalitnejšie ľanové plátno sa vyrábalo v Gerlachove, tiež píše, že podľa stoličného obežníka z roku 1977 sa ženy učili jemne priasť a tkať v Levoči. S postupným prenikaním bavlny do textilnej výroby ustupovala domáca výroba plátna, čo viedlo k obmedzeniu pestovania ľanu na Slovensku. Na Spiši túto skutočnosť priamo ovplyvnilo založenie pradiarne a tkáčovne ľanu v Kežmarku. Okrem pradiava sa z ľanu získaval lisovaním semien aj olej. Používal sa v stravovaní najmä počas pôstov, keď boli tuky živočíšneho pôvodu zakázané. Význam mal aj v ľudovom lekárstve. Viaceré obce mali lisovňu ľanového oleja, napr. Gerlachov, Veľký Slavkov a Hrabušice.

Súčasťou slovenskej flóry je však hlavne niekoľko divorastúcich ľanov, ktoré sa vyskytujú roztrúsene na rôznych biotopoch od nížin po vysokohorské prostredie.

Projekt „Rastlina mnohých podôb alebo tradično-netradičný pohľad na ľan (2. etapa, výstavná časť)“ z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia

The project "The plant of many forms or a traditional-non-traditional view of flax (2. period, exhibition part)" supported using public funding by Slovak Arts Council